

Kunnskapsdepartementet
Postboks 8119 Dep.
0032 OSLO

Deres referanse

Vår referanse
20/53-8

Vår dato
23.06.2022

Universitets- og høyskolerådets innspill til Utsynsmeldingen

Nedenfor følger generelle innspill til kunnskapsgrunnlaget for utsynsmeldingen. Institusjonene er svært ulike i størrelse og fagprofil. Det er også arbeidslivet og kompetansebehovet i de ulike regionene. Det er derfor svært viktig å involvere sektoren i dette arbeidet.

Et hovedbudskap fra Perspektivmeldingen 2021 var at for å kunne løse utfordringene Norge står foran og for å utvikle et bærekraftig velferdssamfunn, må det satses mer på utdanning, integrering, inkludering, innovasjon og effektivisering. Dette er Universitets- og høyskolerådet (UHR) enig i. Universiteter og høyskoler er sentrale for å få til nødvendig omstilling.

Forventningene til de høyere utdanningsinstitusjonene er høye. Universiteter og høyskoler skal gjøre forskningsgjennombrudd, bidra til innovasjon og nye næringer, utdanne gode kandidater til et arbeidsliv i rask endring, og samtidig sørge for livslang læring og nødvendig kompetanse til virksomheter og samfunn. Institusjonene skal tilby grunnutdanninger, videreutdanning og fleksible og desentraliserte studietilbud.

Et kunnskapsintensivt samfunn krever en offensiv universitets- og høyskolepolitikk. De siste årenes kriser med pandemi og pågående krig i Ukraina har skapt vesentlig usikkerhet rundt internasjonal økonomi, samarbeid og sikkerhet. Usikre tider og krav til omstilling fordrer mer satsing på kunnskap og kompetanse, ikke mindre. UHR mener at det er en uklok strategi for Norge som nasjon å redusere kunnskapsinvesteringene med henvisning til at offentlig sektor som helhet må få ned utgiftene.

Teknologiske og samfunnsmessige endringer gjør at arbeidslivet omstilles i stadig hurtigere tempo. Det skal et mangfold av kunnskap og kompetanse til for å sikre et velfungerende arbeidsliv. Kandidatene fra universitetene og høyskolene skal bidra til å løse samfunnets utfordringer regionalt, nasjonalt og internasjonalt. UH-institusjonene er i dialog med alle samfunnssektorer, og samhandler med arbeids- og samfunnsliv for å møte et skiftende kompetansebehov.

Holden-utvalget slo fast at «Kompetansebehov er vanskelige å forutse på lang sikt» og «(...) det knytter seg stor usikkerhet til hvilke kompetanser, utdanninger og yrker som vil kreves for å utføre fremtidens arbeidsoppgaver» (NOU 2018:2 – Fremtidens kompetansebehov). UHR advarer mot å basere dimensjoneringen av høyere utdanning på framskrivinger av dagens kompetansebehov. Det framtidige kompetansebehovet er svært vanskelig å forutse, men høyere utdanning synes generelt å være en god investering: SSB forventer ikke økt arbeidsledighet for arbeidstakere med høyere utdanning (NOU 2018: 2). Det trengs et langsiktig, bredt perspektiv på innholdet i utdanningene. Internasjonalt er det vektlagt at

Postadresse
Stortorvet 2
NO-0155 Oslo

Telefon +47 409 14 969
postmottak@uhr.no
www.uhr.no
Org.nr. 917 697 825

Saksbehandler
Ann Elin Brattebø Andersen
ann.elin.b.andersen@uhr.no
Telefon +47 415 53 740

studenter vil trenge kompetanser for det 21. århundre («21st century skills»), som kritisk tenkning, kreativitet, teknologiforståelse, samarbeid med mer. Evnen til å tilegne seg ny kunnskap og omstille seg blir viktig i et samfunnsliv i forandring.

Utfordringer med dimensjonering:

- I analyser av fremtidige kompetansebehov er det etter UHRs vurdering viktig å:
 - Tenke bredt om kompetansebehov. Fremtiden trenger ansatte med evne til kritisk refleksjon, analytiske evner og generiske ferdigheter.
 - Unngå et snevert nytte-begrep.
 - Legge til grunn at kompetanse til flere vil kreve bredere rekruttering til høyere utdanning. En mer mangfoldig befolkning må også speiles på universiteter og høyskoler og i arbeidslivet.
- UHR er enig i at dimensjoneringsarbeidet må ha som mål å dekke studentenes etterspørsel etter utdanning og arbeidslivets behov for kvalifisert arbeidskraft. Universiteter og høyskoler må planlegge for fremtidig samfunnsbehov. Institusjonell og faglig autonomi er viktig. Studenter velger studier ut fra ønsker og motivasjon. Erfaring viser at studenter også lytter til signaler og analyser av hvor det vil være behov for kandidater, og hvor det kan komme til å bli «overproduksjon», når de velger studium.
- Universiteter og høyskoler tilbyr forskningsbasert utdanning. Dimensjonering må henge sammen med institusjonenes fagmiljø og kapasitet.
- Praksisplasser er en barriere på mange studier. På sykepleie utgjør praksis 50 prosent av studiet. Helseforetakene tilbyr praksisplasser etter kandidatmåltall (korrigert for forventet frafall), som er lavere enn antall studieplasser. Flere av helsetjenestene er lagt til kommunene, det er behov for lovfesting og finansiering av praksisplasser i kommunene.
- Det er utfordringer med å skaffe fagressurser på enkelte områder. Det kan være krevende å rekruttere ansatte med førstekompetanse og erfaring fra praksisfeltet. På enkelte profesjonsutdanninger er tilstrekkelig førstekompetanse vanskelig å oppnå.
- Flere desentrale tilbud med små fagmiljøer vil kunne gå på bekostning av de høyere utdanningsinstitusjonenes evne til å møte kravene til forskningsaktivitet og attraktiviteten til å tiltrekke seg førstekompetanse.

Arbeidslivets behov og utfordringer:

- Har arbeidsgiverne tilstrekkelig kunnskap om hvilken type kompetanse og nivå det er behov for, hvilke ordninger finnes det for at ansatte både har tid til og/eller kan finansiere kompetansepåfyll?
- Digitalisering og teknologiutvikling påvirker arbeidsoppgavene i stadig større grad, oppgaver automatiseres og nye arbeidsoppgaver kommer til. Det er stort behov for IT-kompetanse, både spiss- og dybdekompetanse og tverrfaglig IT-kompetanse. Det ene utelukker ikke det andre.
- Pandemien medførte et digitalt skifte, men det er behov for å videreutvikle dette tilbudet. UH-sektoren må også legge til rette for at ansatte i UH-sektoren gis tid til å øke sin kompetanse for å kunne tilby digitalisert undervisning og vurdering av høy kvalitet. En utfordring for universiteter og høyskoler vil være hvordan man samtidig skal sørge for å ha tilstrekkelig kapasitet og økonomisk handlingsrom til å gjennomføre undervisning når ansatte får nødvendig kompetansepåfyll. Det er behov for en økt satsing både på pedagogisk tilrettelegging og på teknologiske løsninger.
- Med færre mennesker i arbeidsfør alder må det legges til rette for at flere står lenger i arbeidslivet og at flere får en sjanse/ny sjanse i arbeidslivet. Manglende kompetanse,

helseutfordringer, funksjonsnedsettelse, alder og annet kan ikke være barrierer i like stor grad som i dag. Hvordan kan arbeidslivet, universiteter og høyskoler og myndigheter samarbeide om disse utfordringene?

- UHR stiller spørsmål ved premisset om at det vil bli vanskeligere å rekruttere arbeidskraft fra utlandet fremover. Det gjelder først og fremst noen land og næringer. Mer generelt er det grunn til å tro at klimaendringer, krig og konfliktsituasjoner vil gi økende mobilitet, og at mer stabile land med muligheter for arbeid og utdanning vil være attraktive land å reise til.

Samarbeid mellom UH og arbeidslivet:

- UHR har signert en intensjonsavtale om samarbeid mellom arbeidslivet og høyere utdanning, for blant annet å sikre samfunnets kunnskaps- og kompetansebehov.
- UHR er opptatt av å skape gode arenaer for dialog mellom institusjonene og arbeidslivet om videreutvikling av utdanningstilbudene. UHRs organisasjon tilbyr møteplasser hvor man på tvers av fag og sektorer kan diskutere utfordringer og muligheter.
- Råd for samarbeid med arbeidslivet (RSA) må utformes slik at det fungerer for den enkelte institusjon og for representanter fra det regionale arbeidslivet.
- Universiteter og høyskoler samarbeider med regionalt arbeids- og næringsliv for å se hvilke kompetansebehov som er viktige og hvordan man kan møte kompetansebehovet. God dialog og tett samarbeid er viktig også framover, for utvikling av relevante og gode studietilbud.
- Både grunnutdanninger, campusbasert eller desentral utdanning, og livslang læring i regi av universiteter og høyskoler skal ha høy kvalitet og være forskningsbasert.

Vennlig hilsen

Sunniva Whittaker
styreleder

Nina Sandberg
generalsekretær

Dette dokumentet er godkjent elektronisk ved UHR